מאן (א) [א]כו' לירות אטו בר קשא דמתא לירות הכי קא אמינא איכא בן ובת לא האי לירות כוליה ולא האי לירות כוליה אלא כי הדדי לירתו א"ל אביי ואצטריך קרא לאשמועינן היכא דלית ליה אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי ודלמא הא קמ"ל דבת נמי בת ירושה היא ההוא [ב]מוכל בת יורשת נחלה נפקא רב אחא בר יעקב אמר מהכא [2]למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן טעמא דאין לו בן הא יש לו בן בן קודם ודלמא בנות צלפחד הוא דקאמרן הכי [ג]ניתנה תורה ונתחדשה הלכה אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא רבינא אמר מהכא [3]הקרוב אליו הקרוב קרוב קודם ומאי קורבה דבן מבת שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה יעדה בת לאו בת יעדה היא שדה אחוזה נמי מהאי פירכא גופה הוא דהא קיימא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא ואי בעית אימא מהכא [4]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם בניכם ולא בנותיכם אלא מעתה [5]למען ירבו ימיכם וימי בניכם ה"נ בניכם ולא בנותיכם [ד]ברכה שאני: [ה]והאחין מן האב נוחלין ומנחילין וכו': מנלן [ו]אמר רבה אתיא אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם ולמה לי [ז]ממשפחתו וירש אותה כתיב [ח]משפחת אב קרויה משפחה משפחת אם אינה קרויה משפחה אין הכי נמי וכי איתמר דרבה לענין יבום איתמר: והאיש את אמו וכו': מנא הני מילי דתנו רבנן

וכל

מאן [י]**כו'**. אם לא קרוביו הקרובים לו יותר: **בר** [י] **קשא**. מושל העיר: **א"ל אביי לרב פפא**. אי איתא דאמר רחמנא דכחדא ייתרון נמצא שאין הבן ראוי לירושה יותר מן הבת ובן ובת כשני בנים דמו וכי איצטריך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי דאב בתמיה ואמאי כתב ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו פשיטא ליסתוק קרא מיניה והכי איבעי ליה למכתב איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו וגו' וממילא ידענא דאם אין לו בן הבת תירש את הכל מאחר ששניהן שוין בנחלה אלא ודאי לאשמועינן אתא דבן קודם לבת. ואיצטריך לאשמועינן דאע"ג דאין הבת יורשת במקום שיש בן וסד"א היכא דלית (ב) בן ונתתם את נחלתו לאחיו אבל לא לבתו דכי היכי דאין אמו יורשתו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה) הכי נמי אין בתו יורשתו דאין משפחת נשים קרויה משפחה לא למעלה דידיה כגון אמו ולא למטה דידיה כגון בתו קמ"ל והעברתם את נחלתו לבתו: **אמר ליה רב פפא לאביי**. אימא להכי כתב רחמנא כי האי גוונא ובן אין לו והעברתם ולא כתב ונתתם את נחלתו לבנו ולבתו דהא קא משמע לן דבת נמי בלא בן בת יורשת היא דסד"א בן ובת ייתרון כחדא אבל היא לבדה איכא למימר דלא תירות מידי קמ"ל והעברתם את נחלתו לבתו וכל שכן שתירש עם הבן. כל רבותי מפרשין כן ולא נהירא דכיון דא"ל אביי איצטריך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא חד ברא כו' אלמא פשיטא ליה הך סברא דכיון דכחדא ייתרון היא שקולה כבן ופשיטא דתירות כל הנכסים כי ליכא בן בהדה ואין זו שיטת גמרא שיכחיש המקשה סברת המתרץ בלא טענה אחרת אלא אם כן מקשה לו מצד אחר. ונראה בעיני דה"פ ודלמא הא קמ"ל האי והעברתם דבת נמי כמו בן בת ירושה היא שישנה בכלל ירושת אב דסד"א לא תירש בת כלל לא עם הבן ולא בלא בן דבזוכרים קפיד רחמנא כדכתב ונתתם את נחלתו לאחי אביו וכתב נמי ממשפחתו משפחת אב קרויה משפחה [לעיל קט:] קא משמע לן דיורשת הויא והלכך כי איכא בן נמי תפלוג בהדיה דמהיכא ממעטינן לה דלמא ה"ק קרא איש כי ימות ובן אין לו שיירש עם הבת והעברתם את כל הנחלה לבתו כלומר אז עוברת כל הנחלה משבט לשבט על ידי בתו כדרבי [שם] אבל היכא דאיכא בן בהדה אין כל הנחלה נעקרת משבט זה ומשום דאתא קרא לאשמועינן כדרבי לא הוה מצי למכתב לבנו ולבתו: ומשני **ההוא מוכל בת יורשת נחלה נפקא**. דמיניה שמעינן דבת יורשת כל נכסי אביה כי ליכא בן בהדה דבבת בלא בן מיירי קרא. וללשון האחרון שפירשתי שמעינן מיהת דבת ישנה בכלל ירושה וה"מ למכתב איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו לאחיו ולא איצטריך ובן אין לו אלא להקדים בן לבת: **רב אחא בר יעקב אמר מהכא**. נפקא דבן קודם לבת דקאמרי בנות צלפחד למשה למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו שלא ליטול כלום בנחלה בשביל שאין לו בן ולא תעשה לנו תקנה ליטול במקום בן מאחר דליכא בן שאילו היה לאבינו בן היינו שותקות ולא היינו תובעות נחלה שהרי לא היה נגרע שם אבינו אבל עתה כי אין לו בן תנה לנו נחלה וגו': **דקאמרן הכי**. שהיו סבורות שיהיה הדין כן: **ניתנה תורה**. לאחר דברי בנות צלפחד שלאחר דבריהן נאמרה פרשת נחלות ונתחדשה הלכה דברא וברתא ייתרון כחדא ולא כשהיו סבורות: **כדשנין מעיקרא**. מאיש כי ימות ובן אין לו: **רבינא אמר מהכא**. [נפקא] בן קודם לבת: **הקרוב**. יש מפרשין דהקריב דריש כדאמר רבה (פסחים דף נט:) דהעולה [ויקרא ו] עולה ראשונה ואמרינן נמי (חולין דף נא.) הירך) המיומנת שבירך הכא נמי הקרוב קרוב קודם מי שקרוב יותר קודם לחבירו ובן קרוב מבת כדמפרש ואזיל: ופרכינן **ומאי קורביה דבן**. לאב טפי מבת אם תאמר שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה מה שאין כן בבת הא לאו מילתא היא דלאי משום יעדה אינו קרוב יותר אלא מפני שהבת אינה בת יעדה שאי אפשר לאשה להנשא לאשה אחרת וגבי שדה אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת אביה דמהך פירכא דכלום יש יבום אלא במקום שאין בן קיימא ליה לתנא דהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה ולא האם [ערכין כה:] והכי נמי איכא למימר גבי בת כלום יש יבום אלא במקום שאין בת ואע"ג דבמס' ערכין פרק אין מקדישין (דף כה:) ממעט לה לבת משדה אחוזה מדכתב [ויקרא כז] אם מכר את השדה לאיש אחר ותנא דבי ר' ישמעאל כל שהוא אחר במקום בן ובת נמי במקום בן כי אחר דמיא הני מילי דחשבינן לה כי אחר לגבי בן משום דדרשינן איש כי ימות ובן אין לו וגו' שהבן קודם לבת אבל אי לא הך דרשה דאיש כי ימות וגו' הוה אמינא בין לגבי ירושה בין לגבי שדה אחוזה כי הדדי נינהו: **אלא מחוורתא כו'**. ומהשתא איכא למידרש מיניה גבי שדה אחוזה דבת במקום בן כאחר דמיא כדאשכחן גבי ירושה: **לבניכם אחריכם**. הוה מצי למכתב לזרעכם: **ולא בנותיכם**. במקום שיש בן: **ברכה שאני**. דלכל ישראל מברך ולא איצטריך למכתב זרעכם דקבלה היא דבין אבנים בין אבנות קאי דאין ברכה לחלאין אבל גבי ירושה אם איתא דבנות יורשות במקום בן הוה ליה למכתב זרעכם: **אחוה אחוה**. כתיב הכא ונתתם את נחלתו לאחיו וכתיב התם (בראשית מב) שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד וגו' בני איש מיותר הוא לדרוש דסתם אחין אינן אלא מן האב: **למה לי**. גזרה שוה גבי ירושה הא נפקא לן מדכתיב ממשפחתו ואחין מן האם אינן ממשפחתו: **לענין יבום**. כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' (דברים כה) דאחיו מאביו מייבם את אשתו ולא אחיו מאמו: **מה"מ**. דהאיש יורש את אמו ולא הבת את אמה דבן קודם לבת בנכסי האם דכי כתיב בן קודם לבת בנכסי האב הוא דכתיב איש כי ימות ובן אין לו והעברתם וגו' אבל אשה כי תמות מנלן דירית לה בן וגם מנלן שיקדום לבת:

וכל

ודלמא הא קמ"ל דבת נמי בת ירושה. **דסד"א** דלאו בת ירושה היא משום דמסבת נחלה דבנה ובעלה יורשין אותה: **ושדה** אחוזה נמי מהאי פירכא הוא דקיימא לן. אוריב"ס דל"ג כלום יש יבום אלא במקום שאין בן דהלשון משמע שהוא מודה שהבת אינה קמה לשדה אחוזה מהאי טעמא כי היא דלעיל גבי אם דמסיק בהאי לישנא ופ"ה דחוק הוא מאד דמפרש דה"ק ושדה אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת אביה ומייתי סייעתא למילתיה (ג) דהך פירכא דכלום יש יבום כו' קיימא ליה לתנא שהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה ולא האם וה"נ איכא למימר גבי בת דמה לו לתלות הטעם בפירכא שהיא גבי אם ולא היה לו לומר אלא בת נמי תיקום לשדה אחוזה ולכן נראה לו דלא גרסינן (ד) אלא הכי גרסינן ליה שדה אחוזה נמי מהאי פירכא הוא דקיימא ליה וה"פ והלא שדה אחוזה גופה מה שאין בבת כבן זהו מטעם שהבן קודם לנחלה מן הבת וכל כמה דלא קיימא לן שהבן קודם לנחלה מן הבת מעמדת הבת שדה לאביה כמו הבן דהכי אמר בפ' אין מקדישין (ערכין דף כה:) בעא מיניה רבה בר אבוה בת מהו שתעמיד שדה אחוזה לאביה כיון דלענין יבום כי הדדי נינהו מוקמינן או דלמא כיון דלענין נחלה בת במקום בן כי אחר דמיא לא מוקמינן ופשיט ליה דכי אחר דמיא מהך טעמא: **האיש את אמו** מנא הני מילי כו'. אומר ריב"ס דנשאר ירושות של נשים כגון בתו או אחותו פשיטא ליה דיורשת אביה או אחיה כיון שאין הירושה נעקרת ממשפחת אב ופשיטא שהזוכרים והנקבות שוין בין לירש בין להוריש דמה לי זכרים ומה לי נקבות דאטו נכסי נשים יהיו הפקר ודוקא בן בנכסי האם צריך למילף לפי שניסבת נחלה ממטה אביה ע"י הבן:

קל

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף א:

◆

רבינו גרשום

ולא האי לירות בר קשא דמתא לירות. בלשון תמיה כלומר הממונה על העיר יירשנו: אלא כי הדדי לירתו. והכי משמע והעברתם את נחלתו לבתו הא איכא בן ובת תרוייהו לירתו. ואכתי בן קודם לבת מנלן. אמר ליה האי דכתיב ובן אין לו הא יש לו יורש וכי איצטרי' קרא לאשמועי' דמאן דלית ליה אלא חד ברא לירשינהו לכולהו נכסי ודאי הא לא אתי לאשמועינן דברא ירית אלא מאי אתא לאשמועי' להיכא דאית ליה בן ובת דבן קודם לבת. ודלמא קרא לא אתא אלא משום סיפא דכתיב והעברתם את נחלתו לאשמועינן להיכא דלית בן ירתא בתו (א) אימא לירתו בהדדי. ומשני היכי דלית בן לא איצטריך לאשמועינן מהאי קרא דבת בת ירושה היא דההיא מוכל בת יורשת נחלה נפקא והאי קרא ואיש כי ימות לא אתי לאשמועינן אלא היכא דאיכא בן ובת דהבן קודם: ורב אחא בר יצחק אמר מהכא. מצינן למידק דבן קודם לבת דכתיב למה יגרע וכו'. ודלמא בנות צלפחד אינהו דקאמרי הכי ולאו משום דהכי דינא ואח"כ נתנה תורה ונתחדשה הלכה ודדייקינן מואיש כי ימות דאי איכא בן ובת לא האי ירית כולה ולא האי ירית כולה ואלא תרוייהו כי הדדי והיינו חידוש הלכה: אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא. דאי אמרינן הכי איכא למיפרך כדפרכינן אמר ליה איצטריך קרא לאשמועי' דכיון דלית ליה וכו' אלא הא אתא לאשמועינן דבן קודם לבת: ומאי קורביה דבן מבת. משום דאיכא למימר שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה מה שאין בן בבת (ב) מש"ה אינה קמה תחת אביה ליעדה דלאו בת יעוד היא שדה נמי איכא למימר דהיא קמה תחת אביה דאם היא פרקה אותו שדה הדרא לאביה ביובל דכגוף של אביה דמיא כבן עצמו ומהאי טעמא דקי"ל לתנא דשדה אחוזה אי פריק ליה הבן חוזר לאביו ביובל מצינן למימר נמי דאי פרקא לה איהי הוה חוזרת לאביה משום דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו וכי היכי דאיכא למיפרך כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן הכא נמי איכא למיפרך מבת כלום יש ייבום במקום בת ומאי קורביה דבן מבת אלא מחוורתא כו': ואיבעית אימא מהכא. איכא למשמע דבן קודם לבת: אמר ליה ברכה שאני. דכולל להו אהדדי אבל בעלמא לא אמרי' הכי: מת' האחין מן האב נוחלין ממונן של בנים בני אחין והם עצמן מנחילין ממונם לבנים דהייני גבריהן: ומנלן. דבתר אחין מן האב שייכי: אמר רבא אתיא אחוה אחוה מבני יעקב. כתיב הכא ונתתם את נחלתו לאחיו וכתיב ביעקב שנים עשר אחים אנחנו בני אבינו: למה לי. למשמע מהכא. ממשפחתו שלו אמר רחמנא של אב: אין הכי נמי. מהכא עיקר: לענין יבום איתמר. דאחיו מן האם אין זקוק ליבום אלא אחין מן האב חולצין ומייבמין: מת' והאיש את אמו

מסורת הש"ס

א) פ"א בו. רשב"ל, ב) [שבת קלה.], ג) [שם קה:], ד) יבמות יז: כב., ה) [לעיל קט: ושי"ג], ו) פ"א בו. רשב"ל, ז) [ירושלמי בפסחים קיא: כתב כר קשא פי' שוטר העיר], ח) [לעיל קט:], ט) [בראשית נג.].

◆

תורה אור השלם

1 וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו: במדבר לו ח

2 לָמָּה יִגָּרַע שֵׁם אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֵּן תְּנָה לָּנוּ אֲחֻזָּה בְּתוֹךְ אֲחֵי אָבִינוּ: במדבר כז ד

3 וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: במדבר כז יא

4 וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ויקרא כה מו

5 לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן לירות כצ"ל ותיבת כו' נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה א"ל אביי וכו' דלית ליה בן: (ג) תוס' ד"ה ושדה וכו' דמהך פירכא דכלום: (ד) בא"ד דלא גרסינן ליה אלא הכי גרסי' שדה וכו' מה שאין הבת כבן:

א) נראה דל"ל אבל היכא דאיכא בן ובת איכא דלירתו בהדדי. ב) אולי דל"ל ופרכינן דלמא מש"ה כו' ליעדה משום דלאו כו'.